

Νικόλαος Κασομούλης, *Ενθυμήματα στρατιωτικά*

-Έλα, Σκατότουρκε, τον λέγει ο Καραϊσκάκης. Έλα, Εβραΐε, απεσταλμένη από τους Γύφτους. Έλα να ακούσης τα κέρατά σας –γαμώ την πίστιν σας και τον Μωχαμέτη σας. Τι θαρεύσετε, κερατάδες, είναι ο πόλεμος, και τον κινείε [χωρίς να το συλλογισθήτε]; Δεν εντρέπεσθε να ζητήτε [από ημάς] συνθήκην με [έναν] κοντζιά σκατο-Σουλτάν Μαχμούτην –να τον χέσω και αυτόν, και τον Βεζίρην σας και τον Εβραϊόν τον Σιλιχτάρ Μπόδα την πουτάνα! (σελ. 308)

Αυστριακός πρόξενος στην Οδησό προς Βιέννη (3 Ιουλίου 1821)

Το λείψανο του απαγχονισθέντος Πατριάρχου, μετεφέρθη στις 19 Ιουνίου με μεγάλη πομπή στην ελληνική εκκλησία. Την πρώτη μέρα διεξήχθησαν όλα με πλήρη ησυχία, μολονότι το πλήθος των θεατών ήταν πολύ μεγάλο. Αλλά την Κυριακή το πρωί οι Έλληνες που εδραπέτευσαν από την Κωνσταντινούπολη και έγιναν εδώ δεκτοί με μεγάλη φιλικότητα, προέβησαν σε απαίσιες παρεκτροπές.

Αυτός ο λαός που στην Κωνσταντινούπολη σκύβει και τον σφάζουν σαν τ' αρνιά, θέλησε να δείξει εδώ την ανδρεία του κακοποιώντας κατά τον πιο απάνθρωπο και επαίσχυντο τρόπο φιλήσυχους Εβραίους, όπου τους εύρισκε, στους δρόμους, στα σπίτια τους και στην ίδια ακόμα τη συναγωγή. Στους σαράφηδες τους αναποδογύρισαν τα τραπέζια και τους πήραν τα λεφτά. Άλλους τους ελεηλάτησαν τα σπίτια και όποιος θέλησε να αντισταθεί τον εκακοποίησαν απάνθρωπα. Έσπασαν τα τζάμια της συναγωγής, έσκισαν τα βιβλία και διήρπασαν το φιλόπτωχο ταμείο. Τέσσερις άντρες απέθαναν ήδη από τις κακοποιήσεις και πρόκειται να τους ακολουθήσουν κι άλλοι, καθώς και γυναίκες και παιδιά, που έχουν τραυματισθεί θανάσιμα. Ενός παιδιού του έβγαλαν τα μάτια και ενός γέρου τα γένηια μαζί με το πετσί. Ύστερα από 8 ωρών απάνθρωπες σκηνές η αστυνομία αποκατέστησε την ησυχία και πολλούς Έλληνες τους τράβηξε στη φυλακή, που περιμένουν τώρα την επάξια ανταμοιβή των έργων τους. Αυτό το γεγονός επροκάλεσε εδώ γενικό αποτροπιασμό εναντίον των Ελλήνων, ιδιαιτέρως μάλιστα, γιατί όχι μόνο ο κοινός λαός παρά και άνθρωποι από την καλύτερη τάξη έλαβαν μέρος έμμεσα σ' αυτές τις σκηνές.

Ιωάννης Φιλήμων, *Δοκίμιον Ιστορικών περί της Ελληνικής Επαναστάσεως* (Αθήνα, 1861)

Επί τριημερίαν, μέχρι της Κυριακής, διήρκεσεν η σφαγή, η αιχμαλωσία και η καταστροφή, διασωθέντων μόνων τριάκοντα οκτώ ενόπλων εις την Ναυπλίαν. Όλη της πόλεως η επιφάνεια ηλλοιώθη εις τι ψυχρόν σφαγείον. Από του αίματος μετεχρωματίσθη το έδαφος αυτής. Πολλαχού το αίμα εσχημάτισε ρύακα υγρού ερυθρού. Γυναίκες, ων η λευκότης διεφιλονείκει και προς αυτήν την χιόνα. Νεανίδες, ων ουδ' ο θάνατος κατεμάρανε την ωραιότητα. Βρέφη, τα μεν χειραπατάζοντα τους μαστούς και βαβάζοντα, τα δε το στόμα έχοντα επί του μαστού μητρός αιματοφύρτου. Ιδίως δ' η εκ της πύλης των Καλαβρύτων μέχρι του σατραπείου λεωφόρος από λιθοστρώτου μετεσχηματίσθη, ιν' είπωμεν, εις πτωματόστρωτον, και ουθ' ο πεζός, ουθ' ο ίππος επάτει επί της γης, αλλ' επί πτωμάτων. Τα θύματα αυτά πάσης ηλικίας και γένους ηριθμούντο υπέρ τα δεκακισχίλια. Περιελήφθησαν δε μετά τούτων και οι Ισραηλίται περί τας πενήκοντα οικογενείας, ωσαύτως θυσιασθέντες πανέστιοι ένεκα της σκληράς κατά των χριστιανών διαγωγής άλλων αλλαχού Ισραηλιτών. Ούτω κατά την άλωσιν της Τριπόλεως ο έρωσ προς την πατρίδα μετεβλήθη εις πάθος ακράτητον, και τούτο παρέσυρε τους Έλληνας εις τας τραγικωτέρας πράξεις (σελ. 224-225).

Αδαμάντιος Κοραΐς, *Περί των ελληνικών συμφερόντων διάλογος δύο Γραικών* (Υδρα, 1825)

ΦΥΞΑΡΧΟΣ: Ανέγνωσες, δεν αμφιβάλλω, την ιστορίαν του μεσαιώνος, αιώνος σιδηρού διά τα έθνη, παρεκτός των ιερωμένων και των ευγενών, οι οποίοι μόνοι τον εχαίροντο ως χρυσούν αιώνα. Εις τον χρυσούν αιώνα τούτον, κατεπίεζαν τους εν Χριστώ αδελφούς, ως τα κτήνη της αυλής των, και κατεδίωκαν τους μη πιστεύοντας εις Χριστόν, ως θηρία άγρια. Οι ταλαίπωροι Ιουδαίοι μάλιστα υπέφεραν της θεοβλαβείας των ονομαζομένων χριστιανών τα δεινότατα κακά. Διωκόμενοι από χώραν εις χώραν, από πόλιν εις πόλιν, ήθελαν νομίζειν και τον νομαδικόν τούτον βίον μεγάλην ευτυχίαν, αν δεν εδημεύοντο καθημέραν τα υπάρχοντα, αν δεν εφυλακίζοντο, δεν εμαστιζόντο, δεν εσφάζοντο ή εκαίοντο ανηλεώς, ως απόγονοι των σταυρωτών του Χριστού. Τοιαύτη άσπλαχνος καταδρομή έπρεπε φυσικά ν'αυξήση το κατά των Χριστιανών μίσος των Ιουδαίων, και να τους μακρύνη από την ποιμήνην του Χριστού, ως από σπήλαιον ανόμων ληστών.

ΦΙΛΑΡΧΟΣ: Ο κατ' αυτών διωγμός όμως έπαυσεν, αλλ' αυτοί δεν έπαυσαν να μας μισώσι.

ΦΥΞΑΡΧΟΣ: Ούτ' ο χρόνος εινακόμη μακρός απού έπαυσε, και αυτοί έδειξαν με την διαγωγήν των, όπου τους μετεδόθησαν πολιτικά δίκαια, ότι όχι μόνον αποτάσσονται κατά μικρόν τας δεισιδαιμονίας, και το καθ' ημών μίσος, αλλ' ότι και θέλουν καταλάβειν, πόσον υπερέχει η Καινή την Παλαιάν διαθήκην, και τελευταίον προτιμήσειν την θρησκείαν μας, διά να πληρώσωσι την προφητείαν, «Και γενήσεται μία ποιμήν, εις ποιμήν».

ΦΙΛΑΡΧΟΣ: Διστάζω ολίγον περί της τόσης μεταβολής.

ΦΥΞΑΡΧΟΣ: Εγώ την κρίνω αναμφίβολον, εάν η κυβέρνησις μας φροντίση να τους παιδαγωγήση, πριν δώση εις αυτούς πολιτικά δίκαια (σελ. 97-98)

Ο περί των ετεροθρήσκων νόμος ημπορούσε να σχεδιασθή εις τον εξής τρόπον:

- 1) Οι ζώντες την ώραν ταύτην της εκδόσεως του νόμου Τούρκοι και Ιουδαίοι άλλο δίκαιο δεν έχουν πλην την απροσωπόληπτον προστασίαν των νόμων, εις ασφάλειαν της ζωής, των κτημάτων, της τιμής των, την άδειαν της θρησκείας, και της αποκτήσεως των προς ζωήν αναγκαίων δι' οποιασδήποτε συγχωρημένης από τους νόμους τέχνης.
- 2) Τα από δεκαετούς και κάτω παιδιά, ως και τα μέλλοντα να γεννηθώσι, χρεωστούν οι γονείς να στέλλωσιν εις τα κοινά χριστιανικά σχολεία, διά να διδάσκονται την ανάγνωσιν, γραφήν και λαλιάν ακώλυτον της κοινής των Γραικών γλώσσης, την αριθμητικήν, και ό,τι άλλο παραδίδεται εις εκείνα, πλην της κατηχήσεως της χριστιανικής θρησκείας. Την κατήχησιν οι διδάσκαλοι, όχι με βίαν, αλλ' ουδέ με απλήν παρακίνησιν συγχωρούνται [επιτρέπεται] να διδάσκωσι τα ετερόθρησκα παιδιά. Εις τα τοιουτοτρόπως αναθραμμένα παιδιά, όταν έλθωσιν εις ηλικίαν, συγχωρούνται [επιτρέπονται] όλα τα μισθωτά της πολιτείας υπουργήματα, πλην των υπουργούντων αμέσως εις την Νομοθετικήν, Νομοτελεστικήν και Δικαστικήν εξουσίαν.
- 3) Εις δε τούτων τα τέκνα, διδαγμένα τον αυτόν τρόπον, χαρίζεται το δίκαιον να ψηφορορώσιν εις μόνας τας Πρωτοσυνόδους (Assemblees primaries).
- 4) Εις την τρίτην γενεάν, ήγουν εις τους όσοι, διδαγμένοι αυτοί, κατάγονται από πατέρας και πάππους διδαγμένους εις τα χριστιανικά σχολεία, συγχωρείται να ψηφορορώσι και εις τας αρχαιρεσίας (Colleges electoraux), και παρά τούτο να εκλέγωνται εις όλα τα πολιτικά αξιώματα, πλην του Νομοθετικού, Νομοτελεστικού και Δικαστικού, και των υποκειμένων αμέσως εις αυτά υπουργημάτων, οποία είναι οι γραμματείς της Βουλής, οι ιδίως λειτουργοί (ministres) λεγόμενοι του Νομοτελεστικού, και οι αποστελλόμενοι απ' αυτό πρέσβεις.
- 5) Τελευταίον, εις την τετάρτην γενεάν, ήγουν εις τους όσοι, διδαγμένοι αυτοί, κατάγονται από πατέρες, πάππους και προπάππους διδαγμένους εις τα χριστιανικά σχολεία, τα κοινώς εκεί παραδιδόμενα μαθήματα, συγχωρείται [επιτρέπεται] η απόλαυσις όλων των πολιτικών δικαίων χωρίς εξαίρεσιν.

Ο αυτοσχεδιασθείς νόμος ούτος δεν εμπορεί να τελειωθή, πλην εις αυτήν την Ελλάδα από παρόντας και βλέποντας τους νομοθέτας. Οδηγούμενοι από τον αριθμόν, την διάθεσιν, τον τρόπον και τα μέσα του ζην των ετεροθρήσκων, εμπορούν να κάμωσι τον νόμον αυστηρότερον ή συγκαταβατικώτερον κατά τας περιστάσεις. Αρκεί να ενώσωσι

την φιλανθρωπίαν με την δικαιοσύνην. Ούτε, διά να δώσωμεν πατρίδα εις τους ετεροδόξους, δίκαιον είναι να βάλωμεν εις κίνδυνον την ιδίαν ημών πατρίδα. Ούτε πάλιν, διά περίεργον ασφάλειαν της πατρίδος, να καταδικάσωμεν εις ειλωτείαν πλήθος ανθρώπων γεννημένων και κατοικούντων προ πολλού εις αυτήν (σελ. 161-162). ...

Ότι, όσον αυξάνει η φιλανθρωπία των Χριστιανών προς τους Ιουδαίους, τόσον οι Ιουδαίοι προκόπτουν εις την βελτίωσιν των ηθών, το μαρτυρεί η σημερινή διαγωγή των μεταξύ πολλών πολιτισμένων εθνών. Όπου έπαυσαν να τους μεταχειρίζονται ως κτήνη, όπου τους εχάρισαν πολλά ή ολίγα τινά πολιτικά δίκαια, έπαυσε και το κατά των χριστιανών άγριον αυτών μίσος, και καθημέραν ολιγοστεύει και των δεισιδαιμονιών αυτών ο αριθμός. ... Από Ιουδαίους εις ανδρικήν ηλικίαν άλλο δεν ελπίζεται παρά να πέμπωσιν εις τα χριστιανικά σχολεία, τα τέκνα των. Και θέλουν τα πέμπειν εκουσίως, εάν τους ελευθερώσωμεν από πάσαν υποψίαν προσηλυτισμού, όχι μόνον εμποδίζοντες τους διδασκάλους να παρακινώσι των ετεροδόξων τα παιδάρια εις άρνησιν της πατρικής των θρησκείας, αλλά μηδέ συγχωρούντες των κοινών γραμμάτων την διδασκαλίαν εις τους Μοναχούς, οι οποίοι φυσικά είναι πλέον ύποπτοι εις τους ετεροθρήσκους. Ατιμάζει την ιδίαν θρησκείαν, όστις με βίαν ζητεί να την παραδώση εις άλλους. Αρκεί να δώσωμεν εις αυτούς τα οποία δίδει μέσα η κοινή παιδεία και η τυπογραφία εις τους αναγινώσκοντας. Μόνη η ανάγνωσις αρκεί να τους διδάξη, ότι μόνη αληθής θρησκεία, μόνη καλή να συστήση πολιτείαν εύνομον επί της γης, είναι η διδάσκουσα την ισονομίαν θρησκεία. ...

Πώς η εκλογή των διδασκάλων ή Ραββίνων της Συναγωγής, συνεργεί πολύ εις την διόρθωσιν των ηθών των:

Οι διδάσκαλοί των πρέπει να είναι συμπολίται, και όχι ξένοι, να διδάσκονται εις τας χριστιανικάς Ακαδημίας το επάγγελμά των, να εκλέγονται διά συναγωνίσματος (au concours) κλπ. Εις αυτά προσθέτω ότι το αυτό πρέπει να γίνεται και διά τους διδασκάλους και Ιμάμιδας των Τούρκων. Η κυβέρνησις δεν τους βιάζει να αρνηθώσι τον Μωάμεθ. Έχει όμως το δίκαιον να ζητή απ' αυτούς την Λογικήν, την Ηθικήν, και άλλας τινάς γνώσεις αναγκαίας εις τους επαγγελλομένους να οδηγώσιν άλλους. Όταν ο καιρός λοιπόν το συγχωρήση [επιτρέψει], δεν πρέπει να συγχωρήται [επιτρέπεται] ουτ' εις αυτούς, ούτε εις τους Ιουδαίους η τοιαύτη θρησκευτική οδηγία, εάν παρά την εις τα χριστιανικά σχολεία στοιχειώδη παιδείαν δεν απέκτησαν και τας παραδιδόμενας εις τα ανώτερα σχολεία αναγκαίας εις το επάγγελμά των γνώσεις. (σελ. 162-164)